

FORMAREA COMPETENȚEI DE LECTURĂ – IMPERATIV AL LECȚIILOR DE LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ

Natalia Țurcan, Aliona Busuoiu

Catedra Limba Română și terminologie medicală

Summary

The formation of reading ability – an imperative for the lectures on Romanian language and literature

The effective speaking means to possess a general and vast knowledge that will include the abilities and this is the indispensable key in training the specialists from different fields.

The Reading competence is the key – element of permanent education, without it we can't imagine the development, the progress and the future.

Rezumat

A comunica eficient înseamnă a deține o cultură generală vastă care să includă competențele – cheie indispensabile formării specialiștilor din diverse domenii. Competența de lectură constituie elementul cheie al educației permanente, fără de care nu ne putem imagina dezvoltarea, progresul, viitorul.

Obiective

În mediul educațional european se abordează tot mai insistent problematica formării competențelor la elevi, studenți și chiar la persoanele angajate. Competențele cheie reprezintă un pachet transferabil și multifuncțional de cunoștințe, abilități, atitudini de care au nevoie toți indivizii pentru împlinirea și dezvoltarea personală, pentru incluziune socială și inserție profesională. Acestea trebuie dezvoltate pînă la finalizarea educației obligatorii și urmează să acționeze ca un fundament pentru învățarea pe parcursul întregii vieți.

Caracteristicile de bază ale unei competențe, sintetizate după Roegiers pot fi reprezentate:

- * Mobilizarea unui ansamblu de resurse: cunoștințe, experiențe, scheme, capacități etc.
- * Caracterul finalizat: ea are o utilizare socială, o funcție socială – expresia fiind folosită în accepțiunea largă a termenului, în aceea de purtător de sens pentru elev. Trebuie să existe un echilibru între un învățământ „generalist”, enciclopedic, axat pe acumularea de cunoștințe și capacități, și un învățământ mai specific, mai operațional și pragmatic, bazat preponderent pe acumularea de competențe, care abordează problema reinvestirii cunoștințelor și a capacităților în practicile sociale sau în practici semnificative pentru elev, student.
- * Relația ca un ansamblu de situații. Astfel, o persoană poate fi competentă în lectura unei opere artistice și poate să nu fie competentă în lectura unui text științific de specialitate. Se observă că sunt diferiți parametrii situației (densitatea informației, diversitatea surselor, funcția diferită a acesteia). O capacitate anume va fi dezvoltată doar cercetând o varietate mare de conținuturi, fără a cunoaște vreo limită. Pentru a dezvolta o competență vor fi restrânse situațiile în care elevul va fi chemat să-și formeze competența.

Studentul este supus unei varietăți de situații, avându-se în vedere una limitată ce se află în interiorul unei familii de situații. Definirea unei competențe printr-un spectru larg de situații nu permite afișarea competenței cuiva într-un anumit moment.

* Caracterul disciplinar vizează definirea competenței printr-o categorie de situații corespunzătoare unor probleme specifice legate de disciplină, provenite și ele direct din exigențele obiectivului de studiu. Competențele ce țin de diferite discipline, de obicei sunt transferabile. Prin urmare, anumite competențe au un caracter disciplinar, dar un număr mai mare au un caracter „adisciplinar”. De exemplu, competența de lectură.

* Evaluabilitatea include o gamă variată de indicatori calitativi și cantitativi ai procesului de îndeplinire a sarcinii și de atingere a rezultatelor.

Când ne referim la termenul de competență se subînțelege obținerea unui grad mai înalt de integritate a abilităților și a obiectivelor sociale de care are nevoie fiecare individ. Competențele

cheie sunt vitale pentru participarea cu succes în viața socială, întrucât includ capitalul cultural (împlinirea personală și dezvoltarea de-a lungul vieții), capitalul social (cetățenia activă și incluziunea), capitalul uman (angajarea într-un loc de muncă).

Principiul educației permanente solicită informarea perpetuă a indivizilor. Acest fapt în special presupune studiul diferitor surse scrise. Consider că este o condiție indispensabilă formării competenței de lectură. De obicei când citim, urmărim un anumit scop, vrem să aflăm ceva, dorim să găsim o informație.

Citirea este o activitate integratoare receptivă care are drept scop perceperea și înțelegerea unui text scris. Citirea e considerată un instrument de dezvoltare intelectuală. E importantă mai ales pentru însușirea gramaticii și a vocabularului limbii studiate, deoarece acestea se actualizează în context. Actualmente e deosebit de greu să-i stimulăm pe adulți să citească, având în vedere numeroasele mijloace de comunicare pe care le avem.

Deprinderile de lectură într-o limbă străină se formează pe baza experienței de citire, obținute la învățarea limbii materne.

În cadrul procesului instructiv-educativ obiectivele majore în predarea lecturii trebuie să contribuie la formarea deprinderilor ca:

- însușirea instrumentarului tehnic (sunet, literă, cuvânt, enunț, text, etc.);
- corelarea cuvântului rostit cu varianta lui scrisă;
- înțelegerea structurii propoziției;
- îmbogățirea cunoștințelor de vocabular și de gramatică;
- deducerea sensului unităților lexicale necunoscute din context;
- însușirea limbii ca mijloc de exprimare și de comunicare;
- analiza și evaluarea celor citite;
- transferul celor citite asupra unor situații noi.

Tipurile de texte pe care le citim în viața cotidiană sunt:

- notițe, scrisori, telegrame;
- broșuri, cataloage;
- articole de specialitate;
- manuale, ghiduri;
- biografii, jurnale, bancuri;
- rețete, instrucțiuni;
- statistici, diagrame;
- dicționare, enciclopedii.

Cele mai importante motive pentru care citim sunt:

- * pentru o înțelegere globală a celor citite;
- * pentru a ne informa;
- * pentru a studia;
- * pentru plăcere.

În funcție de scopurile urmărite, se disting mai multe tipuri de lectură:

1. Scanarea – tehnică de citire rapidă pentru localizarea unei anumite informații, de exemplu, căutarea unui cuvânt în dicționar, etc.
2. Citirea globală – tehnică de citire rapidă pentru o înțelegere globală a celor citite, de exemplu, citirea unui text din manual.
3. Zigzagul – tehnică de citire în sala de curs. Când textul se împarte în paragrafe, se decuperează și se dă fiecărui student o parte din acest text. Fiecare citește porțiunea sa de text și după lectură, se discută pentru a fi stabilită succesiunea logică a evenimentelor (fenomenelor, în cadrul textelor de specialitate) descrise în text.
4. Citirea extensivă – tehnică presupunând citirea unor texte mai lungi (romane, nuvele). Este vorba de o lectură pentru plăcere, în afara orelor de curs. Ea presupune o înțelegere globală a celor citite. În această situație studenții învață să deducă sensul cuvintelor necunoscute din text.
5. Citirea intensivă – texte mai scurte cu scopul de a învăța limba (texte din manual, de obicei) fenomenele de gramatică și vocabularul care implică înțelegerea detaliată a informației din text.

Aceste tehnici se interpătrund, ele se aplică consecutiv, nicidecum nu se exclud.

Atunci când în cadrul lecției se constată incapacitatea studenților de a percepe la lectură textele din manual sau pentru eficientizarea lecturii acestora, profesorul va decurge la tehnici ca: lectura intensivă, predarea complementară, instruirea reciprocă, revizuirea termenilor cheie, agenda cu notițe paralele, etc.

În cadrul însușirii textelor de specialitate (de exemplu, texte medicale), deosebit de eficientă este tehnica revizuirea termenilor cheie. De obicei scoaterea în evidență a termenilor – cheie concentrează atenția studentului la înțelegerea globală a textului și-l ajută să însușească eficient termenii medicali. Lectura se face cu ajutorul dicționarelor de specialitate, dacă e necesar.

Esența revizuirii termenilor-cheie constă în prezentarea unui șir de termeni-cheie înaintate de lectura textului, urmează ca după lectură studenții să definească acești termeni. E o modalitate eficientă de a focaliza atenția asupra conținutului (științific) al textului. E o tehnică de dezvoltare a abilității de generalizare, de formulare a definițiilor.

Tehnica se aplică astfel:

- profesorul pregătește un text pe care îl vor citi studenții și o listă de termeni-cheie relevanți pentru acest text;
- fiecare student poate avea aceeași listă de termeni, uneori lista poate fi diferită;
- profesorul discută cu studenții în privința acestor termeni, îi orientează spre posibilitatea de a-i defini;
- studenții iau notițe identificând în text momentele de care au nevoie;
- se acordă timp pentru definirea termenilor și revizuirea conceptelor anterioare.

De exemplu, la însușirea temei Diagnosticul, eventuali termeni cheie ar fi: diagnostic anamneză, examen clinic obiectiv, examen paraclinic, analize de laborator, etc.

Pentru tema *Vitaminele*: liposolubile, hidrosolubile, carență, avitaminoză, hipervitaminoză.

Această tehnică poate fi combinată eficient cu clusteringul-tehnică de prezentare grafică a informației.

O tehnică de lucru pe un text narativ, care nu a fost citit anterior de elevi și care, prin subiectul lui captivant, trebuie să-i motiveze să cerceteze cu atenție dezvoltarea subiectului și să facă diverse presupuneri este lectura ghidată. Obiectivul este de a-i face pe studenți cititori pasionați și de a le forma abilități de analiză și reflecție critică.

În cazul medicinișilor am utilizat la ore texte artistice care includ pasaje / scene „medicale”, de exemplu: „Ciuleandra” de Liviu Rebreanu.

Etapele acestei tehnici sunt:

1. Profesorul pregătește din timp un text narativ, îl împarte în fragmente, formulează întrebări la fiecare fragment. După distribuirea primului fragment elevii sunt rugați să citească toți concomitent și să ridice ochii când au terminat de citit.
2. Profesorul le va adresa studenților câteva întrebări, legate de sentimentele pe care le-au trăit la lectura textului și reperele tematice din primul fragment.
< Ce ați văzut sau ați auzit parcursul lecturii?
< Ce sentimente v-a trezit lectura fragmentului?
< Care va fi problema tratată?
3. Întrebările vor fi puse pe rând. Elevii pot fi stimulați să discute și nu neapărat să ofere un răspuns categoric profesorului.
4. După încheierea discuției se va anunța lectura pasajului următor. Profesorul adresează întrebări îndemnând studenții să facă presupuneri despre ceea ce se va întâmpla în continuare în text.

Cum considerați, ce se va întâmpla în continuare?

Ce va face personajul în situația dată?

Cum ați proceda dumneavoastră în locul personajului?

Dați-i niște sfaturi personajului.

5. Astfel se procedează și cu celelalte fragmente. Întrebările devin tot mai complexe, orientându-se de la înțelegere, traducere și interpretare spre aplicare, analiză, sinteză, evaluare.

6. După lectura întregului text, vor fi puse în discuție detaliile relevante.

E necesar ca textul să fie de dimensiuni rezonabile pentru a realiza lectura ghidată la o activitate. Dacă studenții cunosc conținutul textului, va trebui schimbată tehnica de lucru. Trebuie încadrați în discuție toți studenții.

Pentru ca tehnicile prezentate să fie eficiente va fi realizată corect proiectarea activității de citire. Aceasta include trei etape.

* prelectura – are ca scop prezentarea temei și trezirea interesului cursanților pentru citire. Pot fi utilizate mijloace ca: o persoană invitată, un citat din text, muzică, diagrame etc., pentru a-i intriga pe studenți.

Procedee utilizate în această etapă sunt:

a) anticiparea: - anticiparea bazată pe titlu, o imagine, lectura unui citat din text;

- anticiparea conținutului;

- anticiparea intrigii.

b) prezenarea cuvintelor necunoscute.

Se pune accentul pe cuvintele – cheie. În general se oferă posibilitatea ca cursanții se deducă sensul lexemelor din context, dacă e necesar, se utilizează sinonime, antonime, etc.

Profesorul va fi folosi tehnici ca: brainstormingul, brainwritingul, problematizarea, etc.

* lectura – profesorul va ajuta studenții să înțeleagă intenția autorului, structura și conținutul textului. Se începe cu înțelegerea globală a textului și se trece la explicații detaliate.

Tehnici folosite în cadrul acestei etape vor cuprinde: agenda cu notițe parale, analiza SWOT, lectura ghidată;

* postlectura – are drept scop reflectarea asupra celor citite și consolidarea materiei studiate;

- transferul informației receptate asupra unor noi situații legate de experiența și cunoștințele studenților;

- utilizarea informației din text în alte situații.

Tehnici folosite în cadrul acestei etape ar putea fi: sciirea liberă, eseul, rezumatul, dezbaterile, etc.

NB! Prelectura se regătește în etapa de evocare, lectura în – reflectare și interpretare, postlectura-în etapa de consolidare și de aplicare.

Scopul activităților de lectură este ca studentul să ajungă la un asemenea nivel de maturizare spirituală, încât să-l citeze neconținut pe Maxim Gorki: „Cărțile au format în mine sentimentul responsabilității pentru tot răul din viață, trezind și o pioasă admirație în fața forței creatoare a rațiunii omenești ... Iubiți cartea! Ea vă ușurează viața, vă ajută prietenește să vă descurcați vălmășagul pestriț, furtunos al gândurilor, sentimentelor și întâmplărilor din viață, ea vă învață să respectați omul și pe voi înșivă; ea vă înaripează mintea și inima cu simțământul dragostei pentru lume, pentru om. Nicăieri nu se vorbește mai frumos și mai pe înțeles decât în cărți”.

Bibliografie

1. Dumitru Păsat. „ABC – eu spiritual – reflecții despre carte”, Chișinău, Editura Pontos, 2006.
2. „Predarea și învățarea limbii prin comunicare”, Chișinău, Editura cartier, 2003.
3. Bounoux D. „Introducere în științele comunicării”, Iași, 1999.
4. Ionescu-Ruxăndoiu, Liliana. „Principii de bază ale comunicării”, Limba și literatura română, anul XXIX, nr. 3, București, 2000.
5. Tatiana Cartaleanu, Olga Cosovan. „Predarea limbii române în viziunea curriculumului de liceu”, Editura Cartier, 2001.